संपादकीय...

ग्रामीण भागात रस्त्यांची तातडीची गरज

देशात स्वातंत्र्याचे अमृत महोत्सवी वर्ष साजरे केले जात असताना आणि महाराष्ट्रात अनेक मोठे आणि महत्त्वाकांक्षी प्रकल्प मार्गी लावण्याचे प्रयत्न केले जात असताना ग्रामीण भागातील लोकांची दैना सुरूच असल्याची आपल्याला प्रचिती येते. अनेक गावांमध्ये आजही रस्ते नसल्यामुळे नागरिकांची किती गैरसोय होते, हेही लक्षात येते. नाशिक जिल्ह्याच्या इगतपुरी तालुक्यातील आदिवासी गावातील एका गरोदर महिलेला गावात रस्ता नसल्यामुळे दवाखान्यात जाईपर्यंत आपले प्राण गमवावे लागल्याची हृदयद्रावक आणि मन हेलावून टाकणारी घटना नुकतीच घडली आहे. या घटनेमुळे संपूर्ण इगतपुरी तालुक्यात खळबळ उडाली असून हळहळ व्यक्त केली जात आहे. रस्त्यांमुळे विकास होतो, दळणवळणाच्या सुविधांमुळे लोकांचे जीवन सुकर होते. देशभरात आणि राज्यांत मोठ्या प्रमाणावर अनेक रस्त्यांची आणि समृद्धी महामार्गासारख्या महत्त्वाकांक्षी प्रकल्पांची कामे केली जात असताना ग्रामीण भागात आजही रस्ते नाहीत, याला काय म्हणावे? दिवसेंदिवस शहरे समृद्ध होत चालली आहेत. शहरांत शासन आणि महापालिकांच्या माध्यमातून रस्त्यांची कामे केली जातात. शिवाय स्मार्ट सिटीमध्ये काही शहरांचा समावेश झाल्यामुळे शहरांना अधिकचा निधी मिळाल्यामुळे शहरांच्या विकासात भर पडली आहे; परंतु ग्रामीण भागातील रस्ते वर्षानुवर्षे विकासापासून कोसो दूर आहेत. अनेक गावांमध्ये तर रस्तेच नाहीत. त्याकडे ना स्थानिक जिल्हा परिषद, ना पंचायत समितीचे लक्ष आहे, ना शासनाचे अशी आज परिस्थिती आहे. महात्मा गांधीजी म्हणत असत, 'खेड्याकडे चला, खरा भारत खेड्यात आहे. आधी खेडी समृद्ध झाली पाहिजेत.' पण आज चित्र उलटे आहे. शहरे चकाचक होत आहेत, तर गावे भकास होत चालली आहेत. हे कुणी थांबवायचं? असाही प्रश्न पडल्याशिवाय राहत नाही. आपल्या देशात १९५२ पासून सार्वत्रिक निवडणुका होत आहेत. मग त्या लोकसभेच्या असो, नाहीतर विधानसभेच्या. आपल्या मतदारसंघाचा विकास व्हावा, यासाठी लोकसभेवर खासदार निवडून पाठवला जातो, तर विधानसभेवर आमदार निवडून पाठवला जातो. १९५२ ते आजपर्यंत कितीतरी निवडणुका झाल्या. किती खासदार आणि किती आमदार निवडून आले. या लोकप्रतिनिधींनी आपल्या मतदारसंघाचा विकास करावा. मग त्यात रस्ते, दिवाबत्ती, पूल, सामाजिक सभागृहे या व अशासारखी कामे त्यांनी करून लोकांना सुविधा निर्माण करून दिल्या पाहिजेत. या विविध विकासकामांसाठी केंद्र सरकार खासदारांना, तर राज्यांमध्ये सत्तेवरील सरकारकडून आमदारांना निधी दिला जातो. या निधीतून अनेक कल्याणकारी कार्यक्रम पार पडले पाहिजेत म्हणजे शहर किंवा गावे विकसित होतील, अशी त्यामागील संकल्पना आहे; परंतु या संकल्पनेला हरताळ फासला जात असून गावांचा विकास तर सोडाच, पण लोकप्रतिनिधींचा विकास होत आहे, असे खेदाने म्हणावे लागते. आपल्या मतदारसंघातील लोकांच्या काय समस्या आहेत, ते कसे जीवन जगतात, याकडे कुणाचेही लक्ष नाही. मग हा निधी जातो कुठे? असाही प्रश्न आहे. हे सर्व सांगण्याचे कारण असे की, केवळ विकासाच्या वल्गना केल्या जात आहेत. गावांना जोडण्यासाठी अनेक ठिकाणी रस्तेच नाहीत, हे वास्तव चित्र आहे. अशाही परिस्थितीत लोक जगत आहेत. इगतपुरीसारख्या आदिवासी अतिदुर्गम तालुक्यात शासन यंत्रणेच्या कारभाराचा फटका आदिवासी नागरिकांना बसत आहे. गतिमान सरकारच्या ढिसाळ कारभारामुळे इगतपुरी तालुक्यातील तळोध जुनवणेवाडी येथील गरोदर महिलेला आपला नाहक प्राण गमवावा लागला आहे. या गावाला रस्ता नसल्याने संबंधित गरोदर महिलेला डोलीतून नातेवाइकांनी पहाटे अडीच वाजता अडीच किलोमीटर पायपीट करून दवाखान्यापर्यंत पोहोचवले. मात्र पायपीट, प्रसूती वेदना आणि पाऊस यामुळे झालेल्या विलंबामुळे या महिलेने दवाखान्यात प्राण सोडला. तिचा मृतदेह घरी नेण्यासाठी चक्र झोळी करून तो न्यावा लागला. करोडो रुपयांची स्वप्ने दाखविणाऱ्या शासनासाठी अत्यंत खेद वाटणारी ही घटना असून या गावाला तातडीने रस्ता करावा, अशी मागणी आता गावकऱ्यांकडून केली जात आहे. तळोध ग्रामपंचायत हद्दीत जुनवणेवाडी ही आदिवासी वस्ती आहे. मुख्य रस्त्यापर्यंत येण्यासाठी गावकऱ्यांना अडीच किलोमीटर अतिशय कच्च्या मार्गाने यावे लागते. हा कच्चा रस्ता पावसामुळे चिखलमय झाला. जुनवणेवाडी येथील वनिता भगत या गरोदर आदिवासी महिलेला प्रसूती वेदना सुरू झाल्याने पहाटे अडीच वाजता दवाखान्यात जाण्यासाठी नातेवाईक व तिने पायपीट केली. जास्तच त्रास होऊ लागल्याने तिला डोली करून त्यामध्ये झोपवण्यात आले. अखेर दवाखान्यात पोहोचल्यानंतर तिचा मृत्यू झाला. मृतदेह अंतिम संस्कारासाठी घरी नेण्यासाठी रस्त्याची समस्या असल्यामुळे डोली करूनच तो न्यावा लागला. या घटनेमुळे तालुक्यात संताप व्यक्त केला जात आहे. गरज नसलेल्या भागांत कोट्यवधी रुपये खर्च करून रस्ते तयार करण्यात येतात. मुंबई ते नागपूरला जोडणारा समृद्धी मार्ग कितीतरी कोटींचा आहे. मुंबईहून कोकणात जाणारा गोवा महामार्ग, पुणे-बंगळूरु महामार्ग तयार होत आहे. मात्र जुनवणेवाडीसारख्या आदिवासी गावात रस्तेच नसल्याने अनेक निरपराध व्यक्तींना जीव गमवावा लागत असल्याचे दुर्दैवी चित्र आहे. अनेक ठिकाणी रस्ते नाहीत, नदी नाल्यातून गावकऱ्यांना, विद्यार्थ्यांना शाळेत जावे लागते. कुठे पूल नाहीत. मग गावे जोडणार कशी, दळणवळण कसे होणार, पर्यायाने लोकांचा विकास होणार कसा? असा प्रश्न आहे. हे चित्र बदलण्यासाठी राजकारणी आणि लोकप्रतिनिधींनी संवेदनाहीन नव्हे, तर संवेदनशील होण्याची गरज निर्माण झाली आहे. असे झाले तरच ग्रामीण भागाच्या समस्या सुटतील. रस्ते तयार झाले, तर गावे समृद्ध होतील आणि गरोदर मातांचे प्राण तर वाचतीलच. शिवाय विद्यार्थ्यांना शाळांमधील पाठ गिरवता येतील. त्याबरोबरच विकासही होईल.

वोक्हार्टच्या महसुलात वार्षिक सात टक्के वाढ, यूकेमध्ये लस निर्मितीसाठी सीरमशी करार

जागतीक क्षेत्रात नाव आसलेल्या वोक्हार्ट लि. या फार्मास्युटिकल आणि बायोटेक्नॉलॉजी समूहाने आपल्या व्यवसाय संचालनात परिवर्तन घडवून आणण्याच्या उद्देशाने महत्त्वपूर्ण धोरणात्मक उपक्रम हाती घेतले आहेत. यूएस व्यवसायाची पुनर्रचना, यूकेमध्ये लस निर्मितीसाठी सीरमशी लस करार आणि व्यवसाय वाढवण्यासाठी नवीन प्रतिजैविक संशोधनावर कंपनी लक्ष ठेवत आहे. कंपनीने २०२३ च्या चवथ्या तिमाहित आपल्या महसुलात ७ टक्के वार्षिक वाढ, इबीआयटीडीएच्या वाढीसह मजबूत ऑपरेटिंग अशी ४७ कोटी रुपयांची कामगिरी बजावली आहे.

आपल्या यूएस ऑपरेशन्सची पुनर्रचना करताना, कंपनी मॉर्टन ग्रोव्हमधील आपली उत्पादन सुविधा बंद करत असून साइट कॉन्ट्रॅक्ट मॅन्युफॅक्चरिंग संस्थांना हस्तांतरित करत आहे. पुनर्रचनेमुळे युएस डॉलर १२ दशलक्ष वार्षिक बचत होण्याची अपेक्षा आहे. पुनर्रचना केल्यानंतर, कंपनीला ४० टक्के सकल मार्जिनसह विक्री कायम ठेवायची आहेत, तर तृतीय पक्षांमार्फत काही उत्पादने जास्त मार्जिनसह तयार करायची आहेत. याव्यतिरिक्त, मार्च २०२२ मध्ये कंपनीने सीरम इन्स्टिट्यूट ऑफ इंडिया सोबत ५१:४९ (वोक्हार्ट ५१ आणि सीरम ४९) संयुक्त उपक्रमावर स्वाक्षरी केली होती, ज्यामुळे यूकेच्या सुविधेमध्ये लस तयार करण्यात आली होती.

सुंदर दात मिळविण्यासाठी दातांचे एकीकरण (Alignment) करून घ्यायचे आहे का ?

प्रथम या १० महत्त्वाच्या गोष्टी जाणून घ्या....

– दात सुंदर, आकर्षक आणि सरळ करण्यासाठी दातांचे संरेखन करणे अतिशय उपयुक्त मानले जाते, जाणून घ्या त्याच्याशी संबंधित १० महत्त्वाच्या गोष्टी.

– तुमचा चेहरा आणि व्यक्तिमत्व आकर्षक बनवण्यात दात खूप महत्त्वाची भूमिका बजावतात. सुंदर दिसायचे असेल तर सरळ आणि सुंदर दात असणे गरजेचे आहे. तुमचा आत्मविश्वास आणि व्यक्तिमत्व सुधारण्यात तुमचे दातही महत्त्वाची भूमिका बजावतात.

– हल्ली लोकांचा कल अलायनर ट्रीटमेंटकडे वाढत आहे. पारंपारिक ब्रेसेस उपचारांपेक्षा अलाइनर उपचाराचे बरेच फायदे आहेत आणि रुग्णांनी त्याचा फायदा नक्कीच घ्यावा यात शंका नाही. लोक दात चांगले आणि सुंदर बनवण्यासाठी अलायनर (एका प्रकारची प्रगत दंन्तव्यांगोपचार पद्धत) चा (दातांच्या एकीकरणा साठी) अवलंब करतात. या ट्रीटमेंटच्या मदतीने तुम्ही तुमचे दात चांगले आणि सुंदर बनवू शकता, पण ते वापरण्यापूर्वी तुम्हाला काही महत्त्वाच्या गोष्टींची माहिती असणे आवश्यक आहे. दातांचे संरेखन करून घेण्यापूर्वी, जर तुम्हाला त्याच्याशी संबंधित महत्त्वाच्या गोष्टींची माहिती असेल, तर तुम्हाला नंतर समस्यांना सामोरे जावे लागणार नाही.

अलायनर च्या मदतीने, तुमचे दात सुंदर आणि आकर्षक दिसतात, परंतु ते अत्यंत काळजीपूर्वक वापरले पाहिजेत. जर त्याच्या वापरात थोडासा निष्काळजीपणा असेल तर आपण गंभीर समस्येला बळी पडू शकता. बर्याच वेळेस दातांच्या अयोग्य हलचालीमुळे तुमच्या हिरड्या, दात आणि तोंडाला गंभीर नुकसान होऊ शकते. दातांचे संरेखन करण्यापूर्वी त्याच्याशी संबंधित या १० महत्त्वाच्या गोष्टींची माहिती असणे आवश्यक आहे.

१. दात संरेखन नेहमी प्रशिक्षित आणि त-ा स्पेशॅलिटी डेंटिस्ट (ऑर्थो डॉन्टिस्ट) च्या देखरेखीखाली केली पाहिजे. ही प्रक्रिया त-ांच्या देखरेखीखाली अत्यंत काळजीपूर्वक आणि योग्यरित्या केली जाते, परंतु जर तुम्ही ते एखाद्या त-ांच्या देखरेखीखाली केली नाही तर तुमच्या दातांना गंभीर नुकसान होण्याचा धोका जास्त असतो.

२. अलायनर उपचारादरम्यान सगळ्या दातांवर किंवा काही ठराविक दातांवर संलग्नक ( ) लावणे हे गरजेचे असते. हे आटाचमेंट्स कंपोझिट नावाच्या सिमेंट सारख्या मटेरियल ने लावले जातात जे दातांच्या रंगाशी जुळतात. विशिष्ट केसेससाठी हे आटाचमेंट्स उपचारादरम्यान बदलले जातात. काही रुग्णांच्या केसेस मध्ये, फ्रेनेक्टोमी, जिंजायव्हेक्टॉमी, दात काढणे यासारख्या किरकोळ शस्त्रक्रिया, अलायनर उपचारांसह आवश्यक असू शकतात. अशा प्रकरणांमध्ये अलायनर उपचारादरम्यान वेळोवेळी ऑर्थो डॉन्टिस्टची देखरेख असणे अत्यंत गरजेचे असते.

३. दातांच्या संरेखनाच्या प्रक्रियेत तुम्हाला किंचित वेदना जाणवू शकतात. मुलांचे दात संरेखन पूर्ण करण्यापूर्वी, आपण त्याबद्दल डॉक्टरांकडून माहिती घेणे आवश्यक आहे. याबद्दल आधीच जाणून घेतल्यास तुम्हाला कमी त्रास होईल.

४. जेव्हा दातांचा प्रश्न येतो, तेव्हा अलायनर हे सर्वात लोकप्रिय ऑर्थो डोंटिक उपचारांपैकी एक आहे, परंतु प्रत्येकजण त्यास पात्र नाही. अलायनरने तुमचे दात सरळ करण्यासाठी तुमची केस योग्य आहे की नाही हे शोधण्यासाठी योग्य व्यक्ती म्हणजे ऑर्थोडॉन्टिस्ट. त्यांच्या मूल्यांकनावर आधारित उपचारांसाठी तुमची पात्रता निश्चित करण्यापूर्वी ते एक्स-रे आणि डिजिटल स्कॅनद्वारे तुमच्या तोंडाची तपासणी करतात. आणि त्यानुसार ते तुम्हाला दंत विकृतीच्या समस्या दुरुस्त करण्यासाठी लागणारे नेमके काम आणि वेळ समजावून सांगतात.

५. काही रुग्णांच्या दातांच्या अयोग्य रचणे मुळे उद्भवलेली आव्हाने, त्यांना अलायनर प्रणालीद्वारे उपचार करणे अशक्य असू शकते. किंवा इतर प्रकारच्या ऑर्थोडोंटिक प्रणाली त्यांना हाताळण्यासाठी अधिक योग्य असू शकतात. यामध्ये विशिष्ट प्रकारच्या दातांच्या हालचाली (जसे की बरेच पुढे आलेले दात झुकणे, जागेवर फिरलेले दात, मोठे दातांमध्ये अंतर इ.) पूर्ण करण्यात सक्षम असणे समाविष्ट आहे. जे अलाईनर तंत्राद्वारे गैरसोयीचे किंवा असक्षम असू शकते.

६. जेव्हा तुम्ही अलायनर घालता तेव्हा तुमचे दात प्लास्टिकमध्ये बांधलेले असतात. आणि याचा अर्थ असा आहे की त्यांच्या सभोवतालचे वातावरण ताबडतोब आपल्या उर्वरित तोंडापासून विभाजित केले जाते जेथे सामान्य जैविक पोकळीविरोधी घटना घडतात. काही विशिष्ट परिस्थितींमध्ये, जसे की तुम्ही अन्न आणि पेय पदार्थांच्या वापराबाबतच्या निर्देशांचे पालन करत नाही किंवा जमा झालेले अन्नाचे कण, बॅक्टेरिया आणि संबंधित मलबा (दंत प्लेक) काढून टाकत नाही, अशा परिस्थितीमुळे तुम्हाला दात किडण्याचा धोका वाढू शकतो.

७. फिक्स्ड ब्रेसेसच्या विपरीत, अलायनर केव्हाही काढले जाऊ शकतात आणि रुग्ण त्यांना अनेकदा काढू शकतात यामुळे इच्छित दातांची हालचाल होत नाही. अलायनर काढून टाकल्यानंतर अस्वच्छ ठिकाणी व स्थितीत ठेवल्यास ते सहजपणे विविध संक्रमणांचे स्रोत बनू शकतात. अस्वच्छ पृष्ठभाग, रुमाल किंवा खिशात यांसारख्या अस्वच्छ ठिकाणी ठेवणे पूर्णपणे टाळावे.

८. काही रिसर्च अभ्यासांमध्ये असे आढळले आहे की काही रुग्णांना त्यांच्या अलायनर उपचारा दरम्यान काही समस्या उद्भवल्या आहेत.

यात समाविष्ट :

श्वासोच्छवासाचा त्रास –

काही रुग्णांनी असे म्हटले आहे की अलायनर घालायला चालू केल्यापासून त्यांच्या सामान्य श्वासोच्छवासाच्या प्रक्रियेत अडथळा येतो. इतरांनी त्यांचे अलायनर परिधान केल्यानंतर घसा खवखवल्याचा दावा केला.

खाज सुटणे –

अलायनर मुळे गालातील त्वचेला त्रास होवू शकते आणि तीव्र खाज सुटू शकते.

सुजलेले ओठ सुजतात कारण अलायनर त्यांच्यावर काही प्रमाणात दबाव आणू शकतात. दाबामुळे ओठ फुगतात आणि फुगतात.

हिरड्यांच्या समस्या –

क्लिअर अलायनरमुळे हिरड्यांच्या समस्या उद्भवू शकतात जसे की रक्तस्त्राव आणि सूज. अलायनर हिरड्यांवर दबाव आणतात आणि कालांतराने अतिदाबामुळे दातांची मुळे कमकुवत होऊ शकतात.

इतर चिंता –

काही लोकांनी जीभेवर चट्टे येणे, पोटात मळमळ होणे, तोंड कोरडे होणे आणि डोकेदुखीची तक्रार नोंदवली आहे. या समस्या फार कमी रुग्णांमध्ये आढळल्या आहेत आणि म्हणूनच एखाद्या व्यावसायिक व्यक्तीकडून (ऑर्थोडॉन्टिस्ट) उपचार घेण्याची जोरदार शिफारस केली जाते.

९. (At Home) अलायनर उपचार रुग्णाच्या घरी केलेल्या अलायनर उपचारांचा संदर्भ घेतात. उपचार सुरू होण्यापूर्वी रुग्णाला त्यांचे अलाईनर संच कसे परिधान करावे आणि त्यांची देखभाल कशी करावी याच्या तपशीलवार सूचना पुस्तिका प्राप्त होते. हे उपचार रुग्णासाठी अधिक सोयीस्कर आहे आणि रुग्णाच्या अनुपालनावर पूर्णपणे अवलंबून आहे. उपचार अधिक परवडणारे आहेत कारण इथे ऑर्थो डॉन्टिस्टची फी नसते, क्लिनिकच्या भेटी नसतात आणि नियमित तपासणे सुद्धा नसते. एका ऑर्थोडोंटिक क्लिनिक मधल्या उपचाराच्या तुलनेत हे उपचार बिकट अवस्था निर्माण करु शकतात. आणि उपचार अयशस्वी होण्याची शक्यता जास्त असते.गेल्या १-२ वर्षात अनेक रुग्णांनी तक्रारी नोंदवल्या आहेत आणि अशा तक्रारी दिवसेंदिवस वाढत आहेत. हे रुग्ण ऑर्थोडॉन्टिस्टकडे अशा समस्या घेऊन येतांना दिसतात.

दुसरीकडे, इन-ऑफिस क्लिनिक अलायनर ट्रीटमेंट, अलायनर सेट्स ऑर्थोडॉन्टिस्टद्वारे वितरित केले जातात. रुग्णांनी दंत चिकित्सालयामध्ये तपासणासाठी आणि ऑर्थोडॉन्टिस्टच्या मंजुरीसाठी भेट दिली पाहिजे. कार्यालयातील (क्लिनिक) उपचार रुग्णांसाठी थोडे गैरसोयीचे असू शकते. कारण त्यांना वारंवार दंत चिकित्सालयात जावे लागते.नियमित इन-ऑफिस अलायनर उपचार मेल-ऑर्डर अलाइनरपेक्षा अधिक महाग असतात कारण त्यात क्लिनिकला भेट देणे, ऑर्थोडॉन्टिस्ट ची फा, ईसमाविष्ट असते.ऑर्थोडॉन्टिस्टच्या सतत देखरेखीखाली आणि लक्ष देऊन उपचार केले जात असल्याने, ते अधिक प्रभावी परिणाम प्रदान करते.

१०. तुमच्या अलायनर ट्रीटमेंटनंतर, तुम्हाला रिटेनर सेट परिधान करण्याची विनंती केली जाते जे अगदी अलाइनरसारखे दिसतात व ते एक निश्चित कालावधी पर्यंत वापरायचे असतात. जर तुम्ही तुमचे रिटेनर सतत घातले नाही, तर तुमचे दात हळूहळू त्यांच्या मूळ स्थितीत परत जातील. जेव्हा तुमचे दातांची रचना बदलले,तेव्हा ते एकमेकांच्या संपर्कावर (वरच्या व खालच्या दातांच्या) संपर्कावर परिणाम करु शकतात. बदलतात, तेव्हा ते तुमच्या जललश्रींळेप, तुमच्या संरेखनावर आणि तुमच्या तोंडात रिटेनर कसे बसते यावर परिणाम करू शकतात. तुमच्या रिटेनरला जास्त काळ सोडून दिल्याने दात वाकडे होऊ शकतात आणि तुमच्या ऑर्थोडॉन्टिस्टला परत दातांची हालचाल दुरुस्त करणे अधिक कठीण होऊ शकते. सूचनेनुसार तुमचा रिटेनर परिधान केल्याने तुम्हाला दातांच्या अधिक महत्त्वाच्या समस्या टाळता येतील आणि वेळ आणि पैशाची हानी टाळता येईल.

एखाद्याने हे समजून घेणे गरजेचे आहे की अलायनर उपचार इतके सोपे नाही.आपले दात सरळ करणे किंवा दातांमधील अंतर बंद करणे हे आव्हानात्मक व जटील काम आहे. तुमची अलायनर ट्रीटमेंटमुळे तुमच्या दातांना इजा होऊ नये आणि यशस्वी व्हावी असे तुम्हाला वाटत असल्यास एखाद्या विशेष-ा (ऑर्थोडॉन्टिस्ट) कडून पर्यवेक्षण व उपचार करून घेणे अनिवार्य आहे.

– डॉ.सिद्धार्थ शिंदे
मो.नं ९७६६०००५००
ई – मेल –
OrthodontistShinde@gmail.com

शाळेत मोबाईलवर बंदी घालण्याचा युनेस्कोचा सल्ला योग्यच

युनेस्को या आंतरराष्ट्रीय संस्थेने विद्यार्थी शाळेत जो स्मार्टफोन वापरतात त्यावर बंदी घालावी अशी सूचना केली आहे. युनेस्कोच्या या सुचनेचे जगभर स्वागत होत आहे. युनेस्कोच्या या मतावर जगातील सर्वच शैक्षणिक आणि मानसोपचार तज्ज्ञांनी सहमती दर्शवली आहे. वास्तविक आज जगभरातील २५ टक्के शाळांनी विद्यार्थ्यांच्या स्मार्टफोनवर बंदी घातली आहे मात्र अजूनही ७५ टक्के शाळांमध्ये विद्यार्थ्यांना स्मार्टफोन वापरास परवानगी आहे हे देखील सत्य आहे. स्मार्टफोनचा वापर मागील तीन वर्षात कितीतरी पटीने वाढला आहे. पूर्वी मोठ्यांचा हातात दिसणारा स्मार्टफोन आज शाळकरी मुलांच्या हातातही दिसत आहे. कोरोना काळात जेंव्हा शाळा बंद होत्या तेंव्हा स्मार्टफोन हेच शिक्षणाचे एकमेव माध्यम बनले होते त्यामुळे पालकांनी आपल्या पाल्यांना मोबाईल विकत घेऊन दिला. कोरोना काळात स्मार्टफोन द्वारे शिक्षक ऑनलाइन अध्यापन करत होते त्यामुळे स्मार्टफोन हा विद्यार्थ्यांच्या जीवनातील

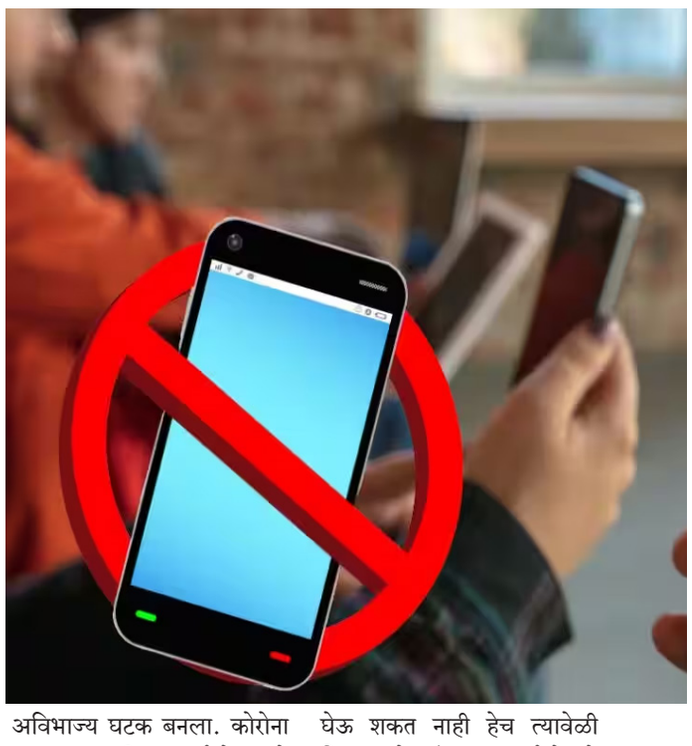

अविभाज्य घटक बनला. कोरोना काळात जरी स्मार्टफोन हे शिक्षणाचे माध्यम बनले असले तरी त्या माध्यमातून ऑनलाइन शिक्षण हे किती प्रभावी ठरते हे ही जगाने पाहिले. कोरोना काळातच शिक्षकांचे महत्व अधोरेखित झाले. स्मार्टफोन असो की संगणक शिक्षकांची जागा कोणीही घेऊ शकत नाही हेच त्यावेळी सिद्ध झाले. संगणक स्मार्टफोन हे केवळ साधन असून शिक्षकांची बरोबरी करू शकत नाही हे त्यावेळी संपूर्ण जगाने पाहिले. वास्तविक शिक्षणामध्ये संगणक, स्मार्टफोन यांचा चांगला वापर करून घेता येऊ शकतो. संगणक, स्मार्टफोन माहितीचा खजिना उपलब्ध होतो पण प्रत्येक वेळी स्मार्टफोनचा वापर करूनच अध्यापन केले पाहिजे असेही नाही. अध्ययन - अध्यापन प्रक्रियेत संगणकाचा, स्मार्टफोनचा अतिरेकी वापर झाला तर अध्ययन - अध्यापन प्रक्रियाच निरस होईल. अध्ययन अध्यापन प्रकियेत आंतरक्रिया खूप महत्वाच्या असतात. विद्यार्थी - शिक्षक, विद्यार्थी- विद्यार्थी, विद्यार्थी - पालक, पालक- शिक्षक या आंतरक्रिया शिक्षण प्रक्रियेत खूप महत्वाच्या असतात. डिजिटल माध्यमात या आंतरक्रियांना वाव नसतो. स्मार्टफोन, संगणक यासारखे डिजिटल माध्यमे कितीही प्रभावशाली असले तरी शिक्षक आणि विद्यार्थी यांच्यात संवाद घडवू शकत नाही म्हणूनच ए आय (आर्टिफिशल इंटिलीजन्स) किंवा कोणत्याही डिजिटल तंत्रज्ञानाकडे मानवासाठी सहाय्यक घटक म्हणूनच पाहिले पाहिजे. शाळेत जर डिजिटल माध्यमाचा अधिक वापर झाला तर शैक्षणिक दर्जा ढासळतो हे ही युनेस्कोने आपल्या अहवालात सांगितले आहे. स्मार्टफोनचा जास्त प्रमाणात वापर करणाऱ्या विद्यार्थ्यांमध्ये भावनात्मकदृष्ट्या नकारात्मक प्रभाव पडताना दिसत आहे.वर्गामध्ये विद्यार्थ्यांची अध्ययन क्षमता वाढवायची असेल तर वर्गातून स्मार्टफोनला वर्गातून हद्दपार करावेच लागेल. विद्यार्थी जर वर्गात स्मार्टफोन आणत असेल तर ते सतत स्मार्टफोनवरच व्यस्त असतात. कोणाचे ऐकत नाही. सतत स्मार्टफोन वापरल्याने विद्यार्थ्यांना स्मार्टफोनचे व्यसन लागते नव्हे आज अनेक विद्यार्थ्यांना स्मार्टफोनचे व्यसन लागलेच आहे आणि त्याचे दुष्परिणामही समोर येत आहेत, आले आहेत. स्मार्टफोनच्या अतिरेकी वापरामुळे अनेक विद्यार्थ्यांमध्ये शारीरिक आणि मानसिक समस्या निर्माण झाल्याचे आपण पाहत आहोत. स्मार्टफोनच्या व्यसनामुळे विद्यार्थी एककोंडे होत आहेत. विद्यार्थ्यांमध्ये चिडकेपणा वाढला आहे. मोबाईलचा अतिरेकी वापरामुळे विद्यार्थी हिंसक होत असून स्मार्टफोनच्या अतिरेकी वापरामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये लठ्ठपणा वाढला असून विद्यार्थ्यांना लहान वयातच चष्मा लागत आहे. स्मार्टफोनमुळे विद्यार्थी मैदानी खेळ विसरून गेले आहेत एकूणच स्मार्टफोनमुळे विद्यार्थ्यांची शारीरिक आणि मानसिक जडणघडण खुंटली आहे. किशोरवयीन मुले तर स्मार्टफोनचा गैरवापर करतानाच आढळतात. कोरोनाकाळात ऑनलाइन शिक्षणासाठी पालकांनी घेऊन दिलेल्या स्मार्टफोनचा वापर ते गेम खेळणे, व्हिडिओ बनवणे, रिल्स बनवणे, सोशल मीडिया, युट्यूब, वेबसिरीज पाहण्यासाठी करतात. एकूणच विद्यार्थ्यांच्या हातात असलेला स्मार्टफोन हा शिक्षणासाठी कमी आणि इतर गोष्टींसाठीच अधिक वापरला जात आहे त्यामुळेच शाळेतून स्मार्टफोन हद्दपार करा ही युनेस्कोची सूचना योग्यच आहे. शाळा, पालक आणि सरकारने याचा गांभीर्याने विचार करावा.

श्याम ठाणेदार
दौंड जिल्हा पुणे

CODE No. :- MAHMAR51729 (DAILY JANSANJIVANI)
दैनिक जन संजीवनी हे पत्रक मालक मुद्रक प्रकाशक संपादक मनीष जाधव यांनी सकाळ मिडीया प्रा.लि. सातपुर जिल्हा नाशिक (महाराष्ट्र) येथे छापून दैनिक जन संजीवनी कार्यालय चंद्र निवारा टाकळी रोड कोपरगाव तालुका कोपरगाव जिल्हा अहमदनगर महाराष्ट्र येथे प्रकाशित केले सदर अंकातील प्रकाशित झालेल्या जाहिराती लेख बातम्या ंच्या मजकुराशी संपादक सहमत असतील असे नाही न्यायालयीन वाद कोपरगाव न्याय कक्षेत संपर्क व्यवस्थापक :- स्वप्ना जाधव /मोबाईल ९१८४८३८७२९६४ , ईमेल editor.jansanjivani@gmail.com